

Ur *Tidsignal* nr 13 (2015)

Alex Callinicos och Stathis Kouvelakis

Syriza och den socialistiska strategin

En debatt i London 25 februari 2015 mellan Stathis Kouvelakis, Syrizas centralkommitté och Alex Callinicos, redaktör för *International Socialism*. Vi presenterar delar av deras inledningar.

Hela debatten, på engelska, finns att läsa på <http://isj.org.uk/syriza-and-socialist-strategy>
Du kan se diskussionen på www.youtube.com/watch?v=FV2jCTBjlpQ

Alex Callinicos:

Syrizas seger i valet i slutet av januari var naturligtvis en historisk seger för vänstern i Grekland. Ett parti som i huvudsak utvecklats från den kommunistiska rörelsen, i ett land där denna varit ledande i omfattande och våldsamma strider från Andra världskriget, genom det inbördeskrig som sedan följde, striderna mot monarkin under det tidiga 1960-talet, mot den militärdiktatur som infördes i slutet av 60-talet och ända fram till idag; att en sådan rörelse vinner regeringsmakten i en västeuropeisk borgerlig demokrati är en i högsta grad betydelsefull händelse i sig mot bakgrund av Greklands historia.

Om Syriza skulle lyckas bryta åtstramningspolitiken i Grekland – vilket var huvudbudskapet i valrörelsen – skulle detta få enorma återverkningar i andra delar av Europa, det skulle kunna bli en vändpunkten i klasskampen.

Men genom Syrizas marxistiska bakgrund, genom att marxistiska teoretiker, som Stathis Kouvelakis finns med i Syrizas ledning är det också en händelse av såväl teoretisk som strategisk vikt.

Med andra ord, vi börjar se en situation där de omfattande strategiska debatterna som fördes av marxister under 1920- och 30-talen och som blossade upp igen efter 1968, särskilt i Europa, dessa strategiska diskussioner, inte bara om reform eller revolution, utan också om hur man kombinerar olika former av kamp, vilka olika partier som kan byggas och så vidare, alla dessa diskussioner återvänder.

Och Stathis har spelat en viktig roll för att placera in Syrizas utveckling i ett bredare perspektiv. Det är därför det är så bra att diskutera med honom. Han har särskilt skrivit en serie artiklar i tidskriften *Jacobin* [www.jacobinmag.com] som har fått mycket bred uppmärksamhet och särskilt en mycket viktig intervju med honom som gjordes före valet där han sade att det som händer i Grekland ”bekräftade Gramscis och Poulantzas’ alternativ, att gripa makten med hjälp av val men att kombinera det med sociala mobiliseringar och bryta med uppfattningen om dubbelmakt som ett upproriskt angrepp på staten utifrån – staten måste erövrats inifrån och utifrån, uppifrån och nerifrån.”

Själv tycker jag att vi i detta sammanhang ska bortse från Gramsci, den centrala referensen är Nicos Poulantzas och särskilt hans skrifter från det sena 1970-talet, strax före hans död.

Poulantzas ville kombinera den parlamentariska kampen – att vinna val – med den utomparlamentariska, särskilt arbetarkampen och utvecklandet av direktdemokratiska former utanför parlamenten. Han ville kombinera dessa olika kampformer för att uppnå en demokratisk socialism,

med andra ord för att bryta med kapitalismen.

När vi närmar oss dagens Grekland är det mycket viktigt att vara tydlig. Detta kan vara vad Stathis och andra inom Syrizas vänster vill uppnå, men det är inte målet för Syrizas ledning.

Det finns ett nu uppmärksammat tal som hölls för några år sedan av Yanis Varoufakis, den nuvarande finansministern, där han tydligt formulerar följande mål: ”Det är vi, lagom oberäknliga marxister, som måste försöka rädda den europeiska kapitalismen från sig själv.”

Jag tror inte att denna målsättning är något som Varoufakis bara skrev i sin blogg, jag tror att det verkligen återspeglar vad Syrizas regering försökt göra sedan valet.

Det är en helt konsistent uppfattning. Den går, som Varoufakis slår fast, tillbaka till Keynes på 1930-talet. Kapitalismen står inför en djup strukturell kris som har sin grund i otillräcklig efterfrågan och då är åtstramningspolitik exakt fel politik att driva ur kapitalistisk synvinkel. Därför är den åtstramningspolitik som förs av ledande krafter inom europeisk kapitalism irrationell. Och det är inte förvånande att keynesianer, som Paul Krugman, kraftigt understött den politik som Syrizas regering drivit.

Så den hänger ihop, denna strategi. Det finns bara ett litet problem med den. Den europeiska kapitalismen visar inga som helt tecken på att bli räddad från sig själv. Tvärt om. Om vi tittar på eurogruppens politik har vi de senaste veckorna kunnat se en brutal åtstramningspolitik där de använt all makt de förfogat över, särskilt det skruvstäd Europeiska centralbanken kan sätta de grekiska bankerna i – de grekiska bankerna kommer att kollapsa om eurozonen drar tillbaka sitt stöd – för att tvinga Syrizas regering att återgå till den politik som de tvingat på tidigare grekiska regeringar.

Jag tror inte skulden är huvudproblemet. Alla räknekunniga ekonomer säger att Grekland aldrig kommer att betala tillbaka sin samlade skuld.

Den avgörande frågan är de reformer som är villkoret för att fortsätta stödaktionerna för Grekland. Och det är det vanliga nyliberala paketet: flexibel arbetsmarknad, privatiseringar o.s.v. o.s.v.

Med andra ord, bakom frågan om skulden finns målet att driva igenom fler nyliberala reformer.

Det som har hänt dessa veckor visar sönderfallet för den strategi som försökt förhindra fortsatta åtstramningar genom att förhandla med de europeiska institutionerna. Den strategin kommer inte att fungera, den har lidit ett allvarligt nederlag.

Poulantzas strategi gick ut på att kombinera kampen inom och utom staten. Vad det förutsätter är att staten i sig själv består av en relativt självständiga uppsättning av institutioner. Därför, om det utvecklas en tillräckligt omfattande kamp, både utanför och innanför staten, kan man öka splittringen inom staten och vinna över delar av staten till arbetarrörelsen och till den vänster som kämpar för en samhällsomvandling.

Poulantzas utmanades på sin tid om denna strategi av en man som hette Henri Weber, en av de ledande inom den yttersta vänstern under 1968. Han blev sedan en reformistisk avfälling, men han hade rätt då. Naturligtvis höll han med om att det fanns motsättningar i staten, vi måste organisera dem som arbetar där. Det var också vad som hände då med en kraftig facklig organisering bland lärare och tjänstemän.

Men, menade han, ”statens kärna kommer att gå åt höger” under varje djup samhällskris och därför kommer vi att tvingas till en, vad han kallade, styrkedemonstration mot denna kärna.

Och det här är grunden för det revolutionära alternativet, dubbelmakten. Med andra ord, att utveckla kraftfulla masstrider och organisationer som kan bli basen för ett alternativ till den existerande kapitalistiska staten.

Vad menar vi nu med statens kärna? Ja i första hand självklart den klassiska repressiva statsapparaten: armén, polisen, underrättelseväsendet och så vidare. I Grekland, liksom i Turkiet och Latinamerika kallar man det för ”den djupa staten”. Och den djupa staten är en verkligt obehaglig enhet. Det är en del vars historia går tillbaka till dem som samarbetade med nazisterna under andra världskriget, de som var monarkins kungliga slagtrupper under inbördeskriget, de som gjorde det smutsiga jobbet för monarkin och senare för militärdiktaturen i slutet av 60-talet och början av 70-talet och de som fortsatt att ha en hemvist i staten fram till idag.

En del av Gyllene grynings inflytande – och kom ihåg att Gyllene gryning höll sina positioner i valet, tyvärr led de inget nederlag – bygger fortfarande på dess förbindelser med den djupa staten.

Och det är därför jag tror att det var ett misstag av Syriza att gå i allians med Anel, med partiet Oberoende greker. Olika personer har gjort uppriktigt sagt genanta försök att rättfärdiga koalitionen. När frågan diskuterades var Stathis mycket tydligare. Han sa: ”Deras deltagande i regeringen, om än med bara en minister, skulle symbolisera slutet på idén om en ’vänsterregering mot åtstramningarna’. Det är dessutom ett högerparti, ett som är särskilt inriktat på att bevara statsapparaten ’hårda kärna’. Det skulle inte förvåna mig om deras första krav är försvarsministeriet eller det för allmän ordning, även om det knappast verkar som de skulle få det”.

Likafullt, Kammenos, ledaren för Oberoende greker, blev försvarsminister. Och det första han gjorde var att flyga med helikopter över en ö som är omstridd mellan Grekland och Turkiet, för att på så sätt ge en antydning om i vilken anda han tänkte spela sin roll.

Underskatta inte styrkan och hänsynslösheten hos dessa krafter och de olika former av resurser de förfogar över.

Jag är för manövrer och för att försöka splittra motståndaren, men jag tror inte att alliansen med Anel är ett bra exempel på den typen av listiga manövrer, att ta in en slags femtekolonn i regeringen, en femtekolonn som är förknippad med den historiska högern i Grekland, att ta in den djupa staten i själva regeringen.

Mot alla de krafter som är riktade mot Syriza finns bara en kraft regeringen kan lita på, och det är de grekiska massornas mobilisering och självorganisering.

Och en anledning till att Syrizas valseger var så betydelsefull är att det ökade väljarstödet avspeglade en politisk process där mycket stora delar av arbetarklassen och andra nedtryckta grupper i det grekiska samhället har fått betydligt större politiskt självförtroende.

Men om vi ser tillbaka på vänsterregeringars historia finns det mycket ofta en tendens att de inte uppmuntrar massmobiliseringar, därför att de kan begränsa deras manöverutrymme.

Frestelsen att vara smart kan leda till manövrer för att blidka ”institutionerna”, manövrer som inkluderar att hålla tillbaka den oberoende masskampen.

Vad vi såg före valet 2015 var en påtaglig tillbakagång i masskampen, från början av 2012 och framåt. Det tror jag reflekterar att folk sa att, ja, nu behöver vi en politisk lösning, att enbart hålla på och strejka löser inte detta, så låt oss välja Syriza och se vad som händer. Det fanns ett inslag av att vänta på Tsipras.

Jag tror att det nu är den radikala vänsterns uppgift att möjliggöra för arbetare och andra

exploaterade grupper att själva organisera och handla. Och det är också viktigt för vänstern att behålla sin egen organisatoriska kapacitet för att kunna utveckla kritik och ta initiativ.

Visst är det utmärkt att ett antal från Syrizas vänster är ministrar idag – som Panagotis Lafazanis som nu fått en tung regeringspost, men vi har sådana erfarenheter här också. Tony Benn hade tunga uppdrag i Labourregeringarna 1974–79. Han blev regeringens fånge istället för fortsätta vara en politisk företrädare för arbetarklassens mest kamp-villiga delar.

Men det finns ett alternativ. Det har formulerats av Antarsya, i Syrizas vänster av t ex Stathis och Costas Lapavistas, som nu sitter i parlamentet: bryt med Euron, nationalisera bankerna, ta kontroll över kapitalet – en rad åtgärder som skulle få starkt stöd från rörelsen mot åtstramningar och radikala rörelser i Europa.

Alternativet finns. Den centrala frågan är hur man kämpar för det. Det kräver en öppen och klar politisk kamp för alternativa lösningar och mot varje reträtt från regeringens ursprungliga program.

Stathis Kouvelakis:

När det gäller frågan om makten, det som står i fokus för allt strategiskt tänkande: Vi kan kalla det Gramscianska eller Poulanzianska uppfattningar, det spelar ingen roll. Startpunkten för denna strategi är Gramsci, men också den sene Lenin. Det handlar om det ögonblick när Kommunistiska internationalen, i början av 1920-talet utvecklade en revolutionär strategi som var inriktad på ”Väst”, där revolutionen uteblivit. Där börjar Gramscis strategi: varför fungerade inte den ryska vägen i väst?

Centralt i denna strategi är vad Gramsci kallar ”det civila samhället”. Med detta menar han det breda nätverk av organisationer som strukturerade det gemensamma livet i utvecklade samhällen under hans tid.

Begreppet ”Väst” har helt bytt innehåll idag. Latinamerika är helt ”Väst” idag i gramsciansk mening, det är varken ett geografiskt eller eurocentrerat begrepp, det har en social och politisk innebörd.

Så det handlar om att ompröva relationerna mellan ”civilt samhälle” och det ”politiska” samhället, som är det samma som staten i snäv mening, ”överbyggnaden” och se att massorna finns närvarande i bägge begreppen, om än ojämnt. Hela deras kollektiva liv struktureras av det civila samhällets institutioner och organisationer och formerna för deras politiska representation styrs av de statliga institutionerna.

I hjärtat av staten finns ”den djupa staten” med statens repressiva uppgifter. Hela strategin med inriktning på ställningskrig – av Poulanzas omdöpt till ”den demokratiska vägen till socialism” – har som sin utgångspunkt att arbetarklassen och andra folkliga klasser först måste framstå som en ledande samhällskraft för att kunna bryta sin underordnade ställning. Det betyder att de måste framstå som den ledande kraften i ”civilsamhället” och att de måste utmana det ”politiska samhället”. De är ju närvarande i bägge, i de olika och skiftande former av nätverk och organisationer som på olika sätt uttrycker deras självständighet, deras politiska styrka, deras kapacitet att leda samhället och att ta makten.

Det är en strategi för demokratisering, inte i meningen att se borgerlig demokrati som den bästa grunden för socialism, utan på ett mycket djupare sätt, genom att förstå att det som är demokratiskt med borgerlig demokrati är resultatet av folklig kamp. Att förstå demokrati i denna djupare mening betyder att stimulera och utvidga deltagandet från arbetarklassen och andra

folkliga klasser i kollektiv handling, att skapa ett nytt historiskt block som har förmågan att erövra och utöva den politiska makten.

Begreppet ”dubbelmakt” har därför skiftat innebörd. Det är inte fråga om upprorens strategi, eftersom val spelar en avgörande roll i den process som leder till maktens erövring. Val är ett nödvändigt steg, men på intet sätt tillräckligt. Den demokratiska vägen är inte elektoral, den skiljer mellan ekonomisk och politisk demokrati. Den är en kombination av social mobilisering och kampen för att vinna politisk majoritet i val. Det grekiska exemplet är ett utmärkt tillfälle att testa en sådan strategisk hypotes och i den meningen har den varit framgångsrik.

Men naturligtvis finns det risker med denna strategi, och de är välkända.

Både Marx och Engels försvarade möjligheterna att vinna val som ett medel att erövra makten – och, tillade de omedelbart ”vi ska inte ha några illusioner, de härskande klasserna kommer naturligtvis att reagera, de kan till och med använda kontrarevolutionärt våld, men vi ska överlåta åt dem att ta initiativet till att utmana lag och konstitutionell ordning” ... Det här är ju lärdomarna från Chile som vi vet.

*Så här skrev Vänsterpartiets ordförande åren 1964 till 1975, C H Hermansson, i sin bok *Socialism på svenska, 1983*:*

”Som motsats till en revolutionär utveckling har brukat ställas en utveckling genom reformer. Denna motsättning är emellertid falsk. Varje revolution måste innesluta reformer. Däremot är det självklart att reformer som hela tiden håller sig inom den tidigare samhällsformens ram inte kan leda till revolution.

Det är insikten om dessa förhållanden som föranlett bildandet av begreppet revolutionära reformer eller strukturreformer. Det är alltså reformer som ingriper så djupt i samhällets struktur att de bereder väg för ett nytt samhällssystem.

Någon ”reformistisk” väg till socialismen kan självfallet inte finnas, om man med reformistisk avser genomförandet av enbart icke systemöverskridande reformer. Gränserna inom arbetarrörelsen går därför heller inte mellan dem som vill uppnå socialismen med reformer och dem som vill uppnå den med revolution. Gränsen går i stället mellan dem som eftersträvar socialism och dem som vill stanna kvar i de kapitalistiska samhällsformerna.”

Lästips

För sammanställning av artiklar om Grekland, se [Om utvecklingen i Grekland \(2010- \)](#) samt [Den grekiska vänstern](#).

Där finns bl a samlingar med vänsterpressens bevakning av utvecklingen. Se även Perry Andersons ”bokslut” [Det grekiska fiaskot](#) (juli 2015)

[Till Tidsignal 13](#)